

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

พื้นที่ในประเทศไทยประกอบไปด้วยสภาพนิเวศธรรมชาติหลากหลายชนิด นับตั้งแต่ป่าดงดิบและป่าสนเขาที่พบอยู่ทั่วไปบนพื้นที่สูงในจังหวัดภาคเหนือและบริเวณตอนบนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจนถึงป่าดงดิบชื้น ป่าดงดิบแล้ง ป่าผลัดใบ ป่าเต็งรัง ตลอดจนไปจนถึงป่าดงดิบในที่ราบต่ำและป่าชายเลนในภาคใต้และภาคตะวันออก รวมทั้งแนวปะการังที่สมบูรณ์รอบบริเวณเกาะหลายแห่ง สภาพธรรมชาติหลากหลายนี้ เป็นที่อาศัยของพืชและสัตว์ป่าที่มีคุณค่า (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2533 : 1) จนสามารถส่งผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่าเป็นสินค้าออกได้ครั้งละมาก ๆ นอกจากนี้ยังมีการนำสัตว์ป่า เช่น ช้าง มาใช้งานทั้งชักลากไม้เพื่อการขนส่ง ตลอดจนเป็นพาหนะในการสงคราม

ในอดีตการล่าสัตว์ โดยเฉพาะในชนบทกระทำกันเป็นเรื่องปกติ และเป็นเกมสันทนาการของคนที่ชอบใช้เวลาพักผ่อนจากงานประจำด้วยการล่าสัตว์ขนาดใหญ่เพื่อเอาหัว เขา หนังและงา มาประดับบ้าน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2443 (ร.ศ.119) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติการรักษาช้างป่าขึ้น และวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2503 สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เมื่อครั้งดำรงพระยศสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ทรงลงพระนามในพระปรมาภิไธย ตราพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503 (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป. : 4) พระราชบัญญัติฉบับนี้ส่งผลให้เกิดหน่วยงานด้านการจัดการสัตว์ป่าขึ้นในกรมป่าไม้ โดยตั้งเป็นหมวดสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า สังกัดกองบำรุง ในปี พ.ศ. 2504

ครั้นถึงปี พ.ศ. 2510 หน่วยงานก็เติบโตขึ้นเป็นฝ่ายสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า และเป็นกองทุนอนุรักษ์สัตว์ป่า ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการจัดตั้งพื้นที่อนุรักษ์และคุ้มครองสัตว์ป่าขึ้นมา เรียกว่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อคุ้มครองพื้นที่ป่าเอาไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ให้ความคุ้มครองชีวิตสัตว์ป่าด้วยการส่งเจ้าหน้าที่ออกลาดตระเวนตรวจตรา จับกุม ผู้ที่เข้ามาลักลอบล่าสัตว์ป่า และปรับปรุงพื้นที่อันเป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหารให้กับสัตว์ป่า (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป. : 6)

ต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าที่ประกาศใช้มานานกว่า 30 ปี ให้ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ สอดคล้องเป็นที่ยอมรับของนานาชาติโดยเฉพาะข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยการควบคุมการค้าพืชและสัตว์ป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ หรือที่เรียกว่า อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศเกี่ยวกับชนิดสัตว์ป่าและพืชที่กำลังจะสูญพันธุ์ (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora , CITES) ซึ่งประเทศไทยได้ร่วมลงสัตยาบันเป็นสมาชิกของอนุสัญญาแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ.2526 จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ขึ้นใช้แทนเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 ในปีต่อมารกรมป่าไม้ได้ดำเนินการประกาศพื้นที่ป่าที่มีสภาพสมบูรณ์ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทยได้แล้วถึง 39 เขต คิดเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จำนวน 18,453,844 ไร่ (ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า, 2539) เป็นผลให้สถานการณ์ของสัตว์ป่ารวมไปถึงป่าไม้ของชาติเริ่มดีขึ้นเป็นลำดับ

เนื่องจากความจำเป็นในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ แต่ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด ประเทศไทยเราจึงมีความจำเป็นที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเพื่อประโยชน์ต่ออนุชนรุ่นหลัง โดยการออกพระราชบัญญัติและกฎกระทรวงกระทรวงหลายฉบับ ตลอดจนการยกเลิกสัมปทานป่าบกทั่วประเทศ เพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยโดยปลอดภัยของสัตว์ป่า แต่ถึงกระนั้นการล่าสัตว์ก็ยังคงมีอยู่ในทั่วทุกภาคของประเทศ

การลักลอบล่าสัตว์ป่านั้นว่าเป็นปัญหาที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของการใกล้จะสูญพันธุ์ของสัตว์ป่า การล่าสัตว์ป่าเพื่อการยังชีพยังมีอยู่ทั่วไปตามหมู่บ้านใกล้ป่า ถึงแม้ว่าการล่าสัตว์แบบนี้จะยังมีอันตรายต่อประชากรสัตว์ป่าไม่รุนแรงเท่ากับการล่าสัตว์เพื่อการค้าแต่ก็ยากต่อการควบคุม เพราะพรานป่ามีอาวุธที่ทันสมัยขึ้น และบุคลากรที่จะควบคุมยังมีไม่เพียงพอจึงเป็นผลให้สัตว์ป่าจำนวนมากถูกล่าและบ่อยครั้งถูกฆ่าเพื่อเอาหนังและอวัยวะอื่นๆ ที่มีคุณค่าทางการค้า (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2533 : 2) ซึ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาลักลอบล่าสัตว์ป่านั้น จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนที่อยู่อาศัยรอบพื้นที่ป่าในการที่จะหยุดล่าสัตว์ป่าและคอยสอดส่องดูแล ตลอดจนการแจ้งเบาะแสของกลุ่มผู้ลักลอบล่าสัตว์ที่มาจากชุมชนอื่น

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอ เป็นหน่วยงานสังกัดส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้มีหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่า ตั้งที่ทำการอยู่ที่บ้านเข็ชะหมู่ที่ 4 ตำบลจุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา มีพื้นที่อยู่ในความรับผิดชอบ 231,875 ไร่ ครอบคลุมท้องที่ อำเภอจุน อำเภอดอกคำใต้ อำเภอเชียงคำ และอำเภอปง

ปัจจุบันการดำเนินงานของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่ายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากประชาชนในชุมชนรอบพื้นที่ป่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ยังคงเข้าไปลักลอบล่าสัตว์ป่าเพื่อนำมาบริโภคและจำหน่ายอยู่เป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าจะได้ดำเนินการด้านการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ไปกับการใช้มาตรการด้านการปราบปรามจับกุมผู้กระทำผิดอย่างสม่ำเสมอก็ยังไม่สามารถทำให้การลักลอบล่าสัตว์ป่าของประชาชนลดลง อยู่ในระดับที่จะเกิดความปลอดภัยต่อสัตว์ป่า จากสถิติข้อมูลของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอในปี พ.ศ. 2543 มีผู้ถูกจับกุมเนื่องจากกระทำความผิดในข้อหาลักลอบเข้าไปล่าสัตว์ป่าจำนวน 32 ราย

ดังนั้นผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงว่าทำไมประชาชนจึงต้องเข้าไปล่าสัตว์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอ เพื่อที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอและชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ตลอดถึงชุมชนรอบพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอ จะได้หาแนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อทราบถึงแรงจูงใจในการที่ทำให้ประชาชนที่อยู่อาศัย รอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอ ต้องเข้าไปล่าสัตว์ป่าในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอ
2. เพื่อระบุถึงทางเลือกใหม่ในการประกอบอาชีพของประชาชนรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอ ที่จะทดแทนการล่าสัตว์ป่าในธรรมชาติของประชาชนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่าของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอ

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1. การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะแรงจูงใจในการที่ทำให้มีการลักลอบเข้าไปล่าสัตว์ป่าในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอของผู้ล่าเชิงเดี่ยว และการล่าสัตว์ในลักษณะกลุ่มของประชาชนที่อยู่อาศัยรอบเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอ

2. ประชากรในการศึกษา คือ ประชาชนเพศชายที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ถึง 75 ปี ที่มีอาชีพเป็นผู้ล่าสัตว์ป่าเพื่อจำหน่ายและยังชีพ ซึ่งอาศัยอยู่รอบเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอ จำนวน 15 หมู่บ้าน ของตำบลจุน

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

แรงจูงใจ หมายถึง ปัจจัยที่กำหนดให้มีการล่าสัตว์เนื่องมาจากการใช้ประโยชน์จากสัตว์เพื่อดำรงชีพ การให้ราคาสูงแก่สินค้าสัตว์ป่า จึงมีการล่าเพื่อนำไปขาย การขาดพื้นที่ทำกินของตนเอง การขาดความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ และการล่าสัตว์เพื่อความสนุกสนาน

แรงจูงใจภายใน หมายถึง ความต้องการที่จะทำบางสิ่งบางอย่างด้วยจิตใจของตนเอง เช่นการล่าสัตว์เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความคิดที่ว่าเนื้อสัตว์ป่าเป็นอาหารชนิดพิเศษ ความสนุกเพลิดเพลิน หรือแม้กระทั่งคิดว่าสัตว์ป่าไม่หมดไปจากโลก

แรงจูงใจภายนอก หมายถึง การรวมกลุ่มกับสมาชิกภายในและภายนอกหมู่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ในการล่าสัตว์เพื่อนำเนื้อสัตว์มาทำอาหาร ป้องกันสัตว์ป่ามาทำลายพืชผลการทางเกษตร คิดว่าการรับประทานเนื้อสัตว์ป่าทำให้สุขภาพแข็งแรง ตลอดถึงมีผู้ตั้งซื้อเนื้อสัตว์ป่าในราคาสูง เป็นต้น